

Η συμβολή του EuropeanaLocal στην ανάδειξη των συλλογών των βιβλιοθηκών τέχνης

Δρ. Εμμανουήλ Γαρουφάλλου
Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Τ.Θ.
141, 57400 Θεσσαλονίκη & Ερευνητική Ομάδα Δέλτος
garoufallou@yahoo.co.uk, mgarou@libd.teithe.gr

Δρ. Αλέξανδρος Κουλούρης
Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, ΤΕΙ Αθήνας, Αγίου
Σπυρίδωνος, 12210 Αιγάλεω, koulouris.a@gmail.com, akoul@teiath.gr

Περίληψη

Οι βιβλιοθήκες τέχνης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο συμβάλλοντας στη διατήρηση, ανάδειξη και διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στη συστηματική προσπάθεια ψηφιοποίησης και διάθεσης των πολιτιστικών τεκμηρίων που συντελείται τα τελευταία χρόνια, οι ελληνικές βιβλιοθήκες τέχνης υστερούν κυρίως στη δημιουργία αποθετηρίων, στην προσπάθεια μαζικών ψηφιοποιήσεων και τεκμηρίωσης του ψηφιακού υλικού τους. Η εργασία αυτή παρουσιάζει τους τρόπους με τους οποίους οι βιβλιοθήκες τέχνης μπορούν να ψηφιοποιήσουν το υλικό τους και να το κάνουν διαθέσιμο μέσω ενός αποθετηρίου στο ευρύ κοινό. Επίσης, αναλύει θέματα όπως, πρότυπα και διαλειτουργικότητα μεταδεδομένων, αυτόματη συγκομιδή μεταδεδομένων, μετανάστευση μεταδεδομένων στη Europeana, κ.α. Τέλος, περιγράφει πώς το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα EuropeanaLocal σκοπεύει να κάνει εύκολα και άμεσα διαθέσιμο το ψηφιακό περιεχόμενο τοπικής αξίας και ενδιαφέροντος από κατανεμημένα ελληνικά αποθετήρια βιβλιοθηκών τέχνης στη Europeana, την Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη.

Λέξεις κλειδιά: βιβλιοθήκες τέχνης, αποθετήρια, ψηφιακό περιεχόμενο, Europeana, EuropeanaLocal

Εισαγωγή

Οι βιβλιοθήκες τέχνης διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη και συνέχιση της τέχνης εκτός από τους εκθεσιακούς χώρους, και στην προβολή της τέχνης και του πολιτισμού μέσα από τα δικά τους κανάλια. Συμβάλλουν στη διατήρηση και διάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς, τόσο μέσα από τη συλλογή και τεκμηρίωση πολιτιστικών τεκμηρίων, όσο και μέσα από δράσεις δια βίου μάθησης. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια συστηματική προσπάθεια ψηφιοποίησης των πολιτιστικών τεκμηρίων με σκοπό οι βιβλιοθήκες τέχνης να τα κάνουν διαθέσιμα στο ευρύ κοινό. Οι βιβλιοθήκες τέχνης έχουν ιδιαίτερο σε είδος περιεχόμενο σε σχέση με άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς, διότι περιλαμβάνουν κυρίως ψηφιακά αντικείμενα, για παράδειγμα, πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά, τρισδιάστατα έργα τέχνης και άλλα εκθέματα. Σε αυτό το «κάλεσμα» της εποχής, οι ελληνικές βιβλιοθήκες τέχνης υστερούν στην ανάληψη ενεργειών ψηφιοποίησης, στη δημιουργία αποθετηρίων, στην προσπάθεια μαζικών ψηφιοποιήσεων και τεκμηρίωσης του ψηφιακού υλικού τους.

Η εργασία αυτή αναλύει τη συμβολή του Ευρωπαϊκού προγράμματος EuropeanaLocal στην ανάδειξη των συλλογών των βιβλιοθηκών τέχνης, μέσα από τη δημιουργία ενός

κατανεμημένου δικτύου αποθετηρίων των βιβλιοθηκών αυτών. Το EuropeanaLocal, που υλοποιείται στο πλαίσιο του eContentplus, σκοπεύει να κάνει εύκολα και άμεσα διαθέσιμο το ψηφιακό περιεχόμενο τοπικής αξίας και ενδιαφέροντος από κατανεμημένα ελληνικά αποθετήρια βιβλιοθηκών τέχνης στη Europeana, την Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη. Στο άρθρο αυτό αναλύονται οι τρόποι με τους οποίους οι βιβλιοθήκες τέχνης μπορούν να ψηφιοποιήσουν το υλικό τους και να το κάνουν διαθέσιμο μέσω ενός αποθετηρίου στο ευρύ κοινό καθώς και τα πρότυπα διαλειτουργικότητας, μεταδεδομένων, αυτόματης συγκομιδής μεταδεδομένων, κ.ά., που προτείνει το EuropeanaLocal και η Europeana.

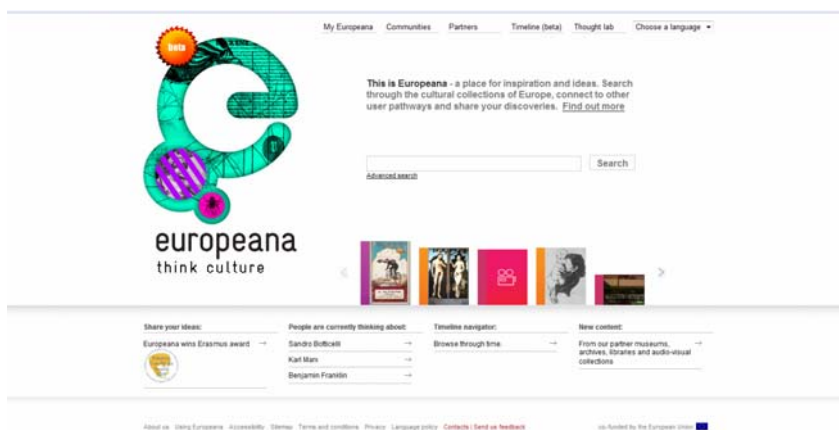
Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται το ελάχιστο επίπεδο προϋποθέσεων συμμετοχής στο EuropeanaLocal, δηλαδή, τα πρότυπα διαλειτουργικότητας που πρέπει να ακολουθήσουν οι βιβλιοθήκες τέχνης, έτσι ώστε να είναι δυνατή η συγκομιδή των μεταδεδομένων των συλλογών τους από τη Europeana. Τέλος, η εργασία καταλήγει με τα πρακτικά βήματα που πρέπει να κάνουν βιβλιοθήκες τέχνης προκειμένου να συμμετέχουν στο κατανεμημένο δίκτυο αποθετηρίων της Europeana.

Η Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη

Η Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη ξεκίνησε την πορεία της κατά το έτος 2000 με σκοπό να δημιουργηθεί μια πανευρωπαϊκή βιβλιοθήκη με πολυπολιτισμικό περιεχόμενο. Μια σειρά από χρηματοδοτούμενα προγράμματα προσπάθησαν να θέσουν τις βάσεις για τη δημιουργία αυτής της βιβλιοθήκης. Το πρόγραμμα Gabriel (GAteway and BRIdge to Europe's National Libraries) που ολοκληρώθηκε το 2005, δημιούργησε έναν κεντρικό δικτυακό τόπο με σκοπό να «συγκεντρώσει» και να δημιουργήσει «γέφυρες» μεταξύ των εθνικών βιβλιοθηκών της ΕΕ, ενώ το πρόγραμμα TEL (2001-2004) (The European Library), δημιούργησε ένα πλαίσιο οργάνωσης για την πρόσβαση των συλλογών των εθνικών βιβλιοθηκών (Γαρουφάλλου 2008).

Η Europeana

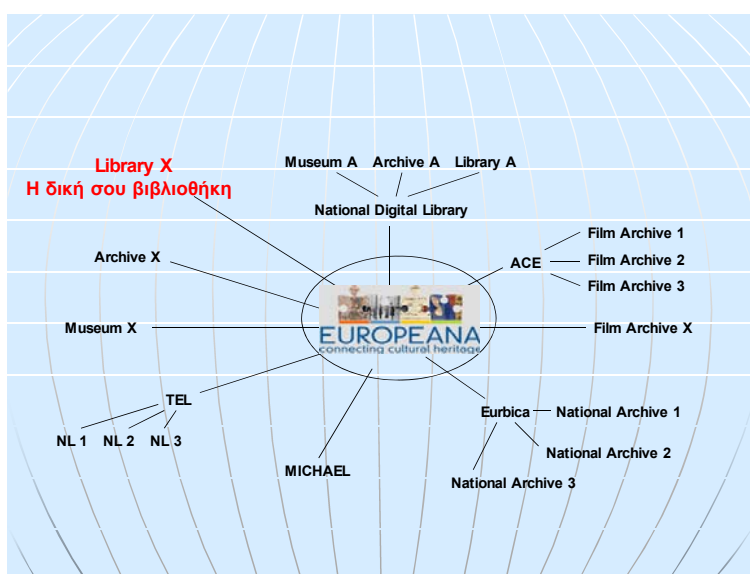
Οι πρωτοβουλίες του EDL Foundation και του EDLnet βοήθησαν στη δημιουργία της Europeana, της Ευρωπαϊκής Ψηφιακής Βιβλιοθήκης. Η δημιουργία ενός μοντέλου Ψηφιακής Βιβλιοθήκης/Πύλης αναπτύχθηκε και παρουσιάστηκε στο κοινό το Νοέμβριο του 2008. Ο χρηστικός σχεδιασμός της ψηφιακής βιβλιοθήκης, η πολυγλωσσικότητα, τα τεκμήρια που προέρχονταν από κάθε γωνιά της Ευρώπης και ο ενθουσιασμός γι' αυτό το εγχείρημα ήταν από τα πρώτα χαρακτηριστικά της ψηφιακής πύλης (εικόνα 1). Τα αρχικά δύο εκατομμύρια τεκμήρια (ήχου, εικόνας, βιβλία, αρχαιακά τεκμήρια, φιλμ, κ.α.) που ήταν ο στόχος να ενταχθούν σε δύο χρόνια (έως το 2008), έγιναν τέσσερα και σήμερα πάνω από έξι εκατομμύρια τεκμήρια. Έως το 2011, με τη βοήθεια τεσσάρων μεγάλων ευρωπαϊκών προγραμμάτων όπως το EuropeanaLocal (EDLocal), το EFG, το Athena και το APENet, υπολογίζεται ότι ο αριθμός των τεκμηρίων στη Europeana θα ξεπεράσει τα 20 εκατομμύρια.

Εικόνα 1. Η αρχική σελίδα της Europeana

Η Europeana λοιπόν καταδεικνύει το πολυγλωσσικό και πολυπολιτισμικό μάρφωμα της Ευρώπης και συνάμα προβάλλει τα ιδρύματα που έχουν πολιτιστικό περιεχόμενο. Με το μοντέλο λειτουργίας της, η εθνική κληρονομιά κάθε κράτους γίνεται γνωστή διεθνώς. Ψηφιοποιημένα πολιτιστικά τεκμήρια του δημοσίου τομέα κάθε κράτους και δυσεύρετο περιεχόμενο του συνόλου των τομέων κάθε κράτους, μπορεί να αναζητηθεί, να ανακτηθεί και κυρίως, να διατηρηθεί ως σημείο πολιτιστικής αναφοράς για τις επόμενες γενεές. Με τον τρόπο αυτό προωθείται ο πολιτισμικός τουρισμός και η κοινωνία της γνώσης. Με τον εμπλουτισμό του περιεχομένου της, τα ιδρύματα που συμμετέχουν επωφελούνται από τα αποτελέσματα της, για παράδειγμα, ενισχυμένα μεταδεδομένα, διάχυση της πληροφορίας, άνοιγμα σε νέους χρήστες, ανάπτυξη νέων υπηρεσιών, χρήση νέων τεχνολογιών πληροφόρησης, κ.λπ. Τέλος, η ανάπτυξη της μπορεί να διασφαλίσει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες και νέες αγορές (Γαρουφάλλου 2008).

Η εικόνα 2 δείχνει την πιθανή δομή της Europeana μετά την ενσωμάτωση των τεκμηρίων από τους κατόχους περιεχομένου. Όπου υπάρχουν τα Library X, Archive X και Museum X, είναι οι μεμονωμένοι πολιτιστικοί οργανισμοί που μπορούν να προσφέρουν τεκμήρια.

Εικόνα 2. Πιθανή δομή της Europeana

EuropeanaLocal

Το EuropeanaLocal είναι ένα Δίκτυο Ορθής Πρακτικής, χρηματοδοτούμενο από το πρόγραμμα eContentplus της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο ξεκίνησε τη λειτουργία τον Ιούνιο του 2008. Πρόκειται να εμπλέξει και να βοηθήσει τοπικές και περιφερειακές βιβλιοθήκες, μουσεία, αρχεία και συλλογές οπτικοακουστικού υλικού, δηλαδή πολιτιστικούς (πληροφοριακούς) οργανισμούς, να καταφέρουν να αναδείξουν περισσότερο τον τεράστιο πλούτο ψηφιοποιημένων συλλογών τους μέσα από την πύλη της Europeana και να προσφέρουν νέες υπηρεσίες.

Το πρόγραμμα προσπαθεί μέσω των οργανισμών που συμμετέχουν σε κάθε χώρα (27 συνολικά), να προωθήσει τα πρότυπα του Europeana στους ενδιαφερόμενους φορείς και να «οργανώσει» το ψηφιακό περιεχόμενο που προέρχεται από βιβλιοθήκες, αρχεία και τοπικούς φορείς με σκοπό να το «προωθήσει» στην Europeana. Την Ελλάδα στο πρόγραμμα εκπροσωπεί η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Βέροιας, που λειτουργεί ως εθνικό σημείο αναφοράς για φορείς πληροφόρησης με σκοπό την παροχή βοήθειας στη διαδικασία προετοιμασίας του ψηφιακού περιεχομένου τους για τη Europeana. Για την καλύτερη υλοποίηση του έργου η ΔΚΒΒ έχει προχωρήσει στη συγκρότηση μίας ομάδας διαχείρισης του έργου που απαρτίζεται από επτά άτομα επιστημονικό προσωπικό (υπαλλήλους της και εξωτερικούς συνεργάτες) με εμπειρία σε θέματα ψηφιακών Βιβλιοθηκών.

Το πρόγραμμα στοχεύει:

- στην βελτίωση της διαλειτουργικότητας σε ψηφιακό περιεχόμενο αρχείων βιβλιοθηκών και μουσείων
- στην καθιέρωση δικτύου συγκομιδής μεταδεδομένων των διαφόρων αποθετηρίων, που θα είναι συμβατά με τα OAI-PMH,
- στην ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού δικτύου αποθετηρίων και
- στη βελτίωση της διαθεσιμότητας του περιεχομένου.

Αποστολή του EuropeanaLocal είναι να δώσει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες και στους παρόχους ψηφιοποιημένου περιεχομένου πολιτιστικής κληρονομιάς να το καταστήσουν διαθέσιμο για συγκομιδή μεταδεδομένων, ευρετηρίαση, εμπλουτισμό και άλλες λειτουργίες του αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία.

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα περιλαμβάνουν:

- την εδραίωση ενός δικτύου περιφερειακών αποθετηρίων, συμβατών με το OAI-PMH, τα οποία θα είναι εξαιρετικά διαλειτουργικά με τη Europeana,
- μια ολοκληρωμένη πρότυπη υπηρεσία Europeana-EuropeanaLocal, και
- την ανάπτυξη θεματικών περιοχών για τις υπηρεσίες του Europeana, οι οποίες ενοποιούν περιεχόμενο και από εθνικό και από τοπικό/περιφερειακό επίπεδο, και
- τη συγκέντρωση περιεχομένου σε επίπεδο που γίνεται κατανοητό στο πλαίσιο τοπικών συνθηκών και το οποίο συμπληρώνει το υπάρχον και σχεδιαζόμενο δίκτυο του Europeana.

Οι συμμετέχοντες στο έργο έχουν ήδη επιλέξει και καταγράψει περίπου 20 εκατομμύρια τεκμήρια, τα οποία θα διατίθενται σταδιακά τα επόμενα τρία χρόνια. Πρόκειται για πολύ μεγάλο όγκο περιεχομένου ψηφιακής πολιτισμικής πληροφορίας στο γενικό πλαίσιο του περιεχομένου που διατίθεται στο Europeana. Πολυάριθμες ψηφιακές συλλογές παραμένουν ανεξερεύνητες στον ιστό αυτή τη στιγμή και δεν εντοπίζονται εύκολα μέσω των μηχανών αναζήτησης. Μέσω του προγράμματος EuropeanaLocal τοπικές βιβλιοθήκες και πολιτιστικοί οργανισμοί θα μπορέσουν να καταστήσουν το υλικό τους προσβάσιμο και ορατό, θα

μπορέσουν να βελτιώσουν και να αναπτύξουν το ψηφιακό περιεχόμενό τους, τη διαλειτουργικότητα, να αναδείξουν και να προωθήσουν τους τοπικούς θησαυρούς τους (Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας, «Europeana Local»).

Οι πρώτοι φορείς που συμμετέχουν

Σήμερα επτά πολιτιστικοί φορείς αποτελούν την πρώτη ομάδα οργανισμών που θα εντάξουν και θα αναδείξουν το ψηφιακό περιεχόμενό τους μέσω της Ψηφιακής Πύλης Europeana:

- Αμερικάνικη Γεωργική Σχολή - Βιβλιοθήκη «Δημήτρης & Αλίκη Περρωτή»
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
- Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης
- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
- Μέγαρο Μουσικής – Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος «Λίλιαν Βουδούρη»
- Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας – Περιφερειακό Τμήμα Κέρκυρας Κέρκυρας
- openarchives.gr (ως μηχανή αναζήτησης ελληνικών ψηφιακών βιβλιοθηκών)

Χρονοδιάγραμμα δράσεων και οργανισμοί που συμμετέχουν στο EuropeanaLocal

Το EuropeanaLocal ξεκίνησε τον Ιούνιο 2008 με στόχο τη σύσταση ενός καταναμεμημένου διαλειτουργικού δικτύου αποθετηρίων στην Ευρώπη, που θα τροφοδοτεί με αυτόματο τρόπο τη Europeana με μεταδεδομένα πολιτιστικού ψηφιακού περιεχομένου. Το Νοέμβριο του 2008 πραγματοποιήθηκε πιλοτική έρευνα με ερωτηματολόγιο σε τέσσερις χώρες της ΕΕ και κύρια έρευνα με ερωτηματολόγιο για το περιεχόμενο και τα πρότυπα που χρησιμοποιούν οι παροχείς παρεχομένου. Και στις δύο δράσεις πήραν μέρος από την Ελλάδα οι πρώτοι φορείς που συμμετέχουν στο πρόγραμμα και έχουν αναφερθεί στην προηγούμενη ενότητα. Από το Μάρτιο 2009, έχει ολοκληρωθεί η έρευνα και από τον Ιούνιο 2009 είναι διαθέσιμα τα αποτελέσματά της. Μέρος των αποτελεσμάτων και ειδικά αυτών που αφορούν στους ελληνικούς φορείς, αναλύονται στην επόμενη ενότητα.

Τα επόμενα στάδια (Ιούνιο 2009 – Ιούνιο 2010), αφορούν αρχικά στη δημιουργία ή στην αναβάθμιση αποθετηρίων (σε πρότυπα διαλειτουργικότητας, μεταδεδομένων, σε περιεχόμενο, κ.λπ.) και στη διεξαγωγή δοκιμών αυτόματης συγκομιδής μεταδεδομένων από συγκεκριμένα αποθετήρια και μετανάστευσής τους στη Europeana. Στη συνέχεια, από τον Ιούνιο 2010 μέχρι τη λήξη του προγράμματος, αναμένεται εμπλουτισμός του περιεχομένου με εισαγωγή και άλλων φορέων. Τελικός στόχος του προγράμματος είναι η σύνδεση με τις μηχανές αναζήτησης της Europeana και η αυτόματη συγκομιδή μεταδεδομένων από όλους τους φορείς που συμμετέχουν στο EuropeanaLocal (στο σχήμα 1 παρατίθεται το σχήμα των εταιρών και των οργανισμών που συμμετέχουν στο EuropeanaLocal).

Σχήμα 1. Εταίροι της EuropeanaLocal και είδη οργανισμών που συμμετέχουν

Από έρευνα που πραγματοποιήθηκε με ερωτηματολόγιο στους επτά φορείς που αναφέρθηκαν προηγουμένως και που συμμετέχουν ήδη στο πρόγραμμα προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα. Αυτά ενσωματώθηκαν στα γενικότερα συμπεράσματα για τους συμμετέχοντες στο EuropeanaLocal και είναι διαθέσιμα από τον Ιούνιο 2009.

Παρατηρήθηκε ότι οι φορείς έχουν ποικιλόμορφο περιεχόμενο, από εικόνα, ήχο, κείμενο, κ.ά., που μπορούν όμως να διαχειριστούν στο πλαίσιο της Europeana, γιατί εκτός κάποιων εξαιρέσεων είναι συμβατά με τα μορφότυπα της Europeana. Οι περισσότεροι φορείς, έχουν χρησιμοποιήσει για τη σύσταση του αποθετηρίου λογισμικό ανοικτού κώδικα (π.χ. DSpace, η πλειοψηφία τουλάχιστον) και αυτό διασφαλίζει ένα ελάχιστο επίπεδο διαλειτουργικότητας, που αφορά κυρίως σε σχήμα μεταδεδομένων, ή αλλιώς σε πρότυπο διαλειτουργικότητας, όπως το Dublin Core. Επίσης, οι περισσότεροι έχουν ενεργοποιήσει, ή μπορούν ανά πάσα στιγμή να ενεργοποιήσουν το πρωτόκολλο OAI-PMH για την αυτόματη συγκομιδή μεταδεδομένων. Κάποιες δυσκολίες, αφορούν στη διαφορετικότητα των διεπαφών αναζήτησης και στην παραμετροποίηση που έχουν κάνει οι φορείς στο λογισμικό τους. Αυτό όμως δεν επιφέρει προβλήματα, εφόσον τηρούνται οι ελάχιστες προϋποθέσεις (π.χ. OAI-PMH) διαλειτουργικότητας.

Κυρίως οι δυσκολίες αφορούν ότι κάποιιοι φορείς πρέπει να επισπεύσουν τη διαδικασία ψηφιοποίησης των συλλογών τους και την ενσωμάτωση των μεταδεδομένων τους στο αποθετήριο και στο ότι κάποιο άλλοι φορείς έχουν λογισμικό που δεν είναι συμβατό με OAI-PMH, ή με κάποιο άλλο πρότυπο για ανταλλαγή μεταδεδομένων. Οι δυσκολίες όμως αυτές ερευνώνται και αντιμετωπίζονται από κοινού από την ομάδα διαχείρισης του έργου σε άριστη συνεργασία με τους υπευθύνους των φορέων.

Λόγω του γεγονότος ότι οι φορείς παρέχουν μόνο τα μεταδεδομένα τους στη Europeana και όχι το περιεχόμενο, το οποίο δεν μεταναστεύει, δεν υπάρχουν και δυσκολίες σχετικά με τα πνευματικά δικαιώματα και τον έλεγχο της πρόσβασης σε προστατευόμενο περιεχόμενο. Η μεγαλύτερη δυσκολία που αφορά όχι μόνο στους ελληνικούς φορείς, αλλά σε όλους όσους συμμετέχουν στο πρόγραμμα, είναι στην ενσωμάτωση του περιεχομένου. Δηλαδή, κάθε φορέα έχει τη δική του διεπαφή και τις δικές του υπηρεσίες. Πώς θα επιτευχθεί η ταυτόχρονη

πρόσβαση σε τεκμήρια; Εδώ ερευνώνται μηχανισμοί που θα υποστηρίζουν την διαλειτουργικότητα των τεκμηρίων-αρχείων.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι η έρευνα επεκτάθηκε και σε φορείς που είχε αποφασιστεί στον αρχικό σχεδιασμό να συμμετέχουν στο πρόγραμμα, αλλά τελικά σ' αυτή τη φάση του προγράμματος δεν συμμετέχουν. Ανασταλτικοί παράγοντες για τη μη συμμετοχή κάποιων φορέων ήταν η διστακτικότητα στην παγκόσμια έκθεση του περιεχομένου τους, η καινοτομία του νέου θεσμού, χωρίς την ύπαρξη πρότερης εμπειρίας ή κειμένων σχετικά με δικαιώματα και υποχρεώσεις, η διστακτικότητα για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, παρά το γεγονός ότι το θέμα αυτό έχει λυθεί διότι κάθε φορέας ορίζει την πολιτική που θέλει για το περιεχόμενό του, η τεχνολογική ανεπάρκεια σε πρότυπα διαλειτουργικότητας (π.χ. OAI-PMH), η μη ύπαρξη αποθετηρίων και άλλα διαδικαστικά κωλύματα. Αυτή είναι και η νέα γνώση που προέκυψε από την έρευνα στο πλαίσιο του προγράμματος. Γι αυτό όμως και η συμμετοχή στο EuropeanaLocal είναι σημαντική, διότι εκτός από την ανάδειξη του περιεχομένου, αντιμετωπίζει και τέτοια ζητήματα και εισάγει νέες ρουτίνες στη συνεργασία των φορέων για τη διάθεση πολιτιστικού αποθέματος. Είναι σημαντικό λοιπόν κι άλλοι φορείς να συμμετέχουν στις επόμενες φάσεις του προγράμματος.

Πρακτικά βήματα για τη συμμετοχή των βιβλιοθηκών τέχνης στη Europeana

Στο πρόγραμμα EuropeanaLocal, μπορούν να συμμετέχουν βιβλιοθήκες, αρχεία, μουσεία και άλλοι φορείς πολιτισμού με ψηφιοποιημένο περιεχόμενο (κείμενο, φωτογραφίες, βίντεο, ήχο, κ.λπ.), που να έχουν διάθεση για συνεργασία και να τηρούν κάποια πρότυπα διαλειτουργικότητας (π.χ. το πρωτόκολλο Open Archive Initiative Protocol for Metadata Harvesting, OAI-PMH) (Lagoze et al 2002). Οι τοπικοί φορείς, θα ωφεληθούν διότι θα δημιουργήσουν αποθετήρια με τη χρήση προτύπων, που θα πληρούν βασικές προϋποθέσεις διαλειτουργικότητας. Αυτό σημαίνει περισσότερο φόρτο εργασίας στο στήσιμο, αλλά διαρκή και σε πραγματικό χρόνο επικοινωνία και ανταλλαγή περιεχομένου και μεταδεδομένων με οποιοδήποτε άλλο φορέα. Άρα, περισσότερες ευκαιρίες για συνεργασία, σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ανάδειξη του περιεχομένου τους, των «κρυμμένων θησαυρών τους» και αναγνώριση του έργου τους. Επίσης, εμπλουτισμό των μεταδεδομένων των συλλογών τους, βελτίωση των δεξιοτήτων του προσωπικού τους, τεχνογνωσία και τέλος, ανάπτυξη νέων υπηρεσιών.

Στο πρόγραμμα EuropeanaLocal αλλά και στη Europeana μπορούν να συμμετέχουν βιβλιοθήκες τέχνης που έχουν δημιουργήσει αποθετήριο και κατέχουν ψηφιακό περιεχόμενο, αλλά ακόμα και βιβλιοθήκες που δεν έχουν.

Στην πρώτη περίπτωση, αρκεί να ακολουθηθούν το πρότυπο μεταδεδομένων Dublin Core, δηλαδή τα στοιχεία-πεδία DC που έχει υλοποιήσει η Europeana και να ενεργοποιηθεί το πρωτόκολλο OAI-PMH. Συνήθως οι βιβλιοθήκες που έχουν χρησιμοποιήσει λογισμικό ανοικτού κώδικα (π.χ. DSpace, FEDORA, OJS) για το αποθετήριό τους, έχουν DC και OAI-PMH ή μπορούν εύκολα να ενεργοποιήσουν OAI-PMH. Αναφορικά με την παραμετροποίηση του DC σύμφωνα με το European Elements Set (ESE), που έχει επιλέξει η Europeana, έτσι ώστε να είναι δυνατή η αυτόματη συγκομιδή μεταδεδομένων, και αυτό με την κατάλληλη αντιστοίχιση (mapping) πεδίων είναι εφικτό. Αν πληρούνται αυτές οι ελάχιστες προϋποθέσεις, τότε η συμμετοχή είναι δεδομένη, αρκεί να υπάρχει διάθεση και καλή θέληση. Επιπλέον, δεσμεύσεις οικονομικής και νομικής φύσεως ή υποχρεώσεις δεν υπάρχουν. Ειδικά δε στην Europeana δεν τίθεται θέμα προβλημάτων που απορρέουν από τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του περιεχομένου, διότι μόνο τα μεταδεδομένα

συλλέγονται με αυτόματο τρόπο. Το περιεχόμενο δεν μεταναστεύει, αλλά παραμένει στο καταναμημένο αποθετήριο και ο φορέας, η εκάστοτε βιβλιοθήκη τέχνης, αποφασίζει την πολιτική διάθεσής του, ανάλογα με τις ανάγκες της.

Στη δεύτερη περίπτωση, της μη ύπαρξης αποθετηρίου και ψηφιακού περιεχομένου, τα βήματα που πρέπει να γίνουν είναι περισσότερα. Αυτό μπορεί να απαιτεί επιπλέον εργασία, χρόνο και κόπο, αλλά έχει το πλεονέκτημα ότι και το περιεχόμενο και το αποθετήριο θα χτιστεί με πρότυπα και θα είναι διαλειτουργικό χωρίς να χρειάζεται επιπλέον παραμετροποίηση. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι υπάρχει αρκετός χρόνος για να διαμορφωθούν οι συνθήκες ωρίμανσης στις βιβλιοθήκες τέχνης για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα EuropeanaLocal μιας και αυτό λήγει το 2011.

Ανακεφαλαιώνοντας, οι ελάχιστες προϋποθέσεις συμμετοχής των βιβλιοθηκών τέχνης στο πρόγραμμα EuropeanaLocal και κατ' επέκταση στην Europeana είναι η ενσωμάτωση του πρωτοκόλλου OAI-PMH και η χρησιμοποίηση διαλειτουργικού σχήματος μεταδομένων, για παράδειγμα το Dublin Core. Για τα αποθετήρια μπορεί να χρησιμοποιηθεί λογισμικό ανοικτού κώδικα (DSpace, Fedora, κ.ά.), που στις περισσότερες περιπτώσεις υλοποιεί Dublin Core και OAI-PMH.

Γίνεται κατανοητό από τα παραπάνω ότι οι προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των βιβλιοθηκών τέχνης σε ένα τέτοιο εγχείρημα είναι λίγες και εύκολο να υλοποιηθούν. Το όφελος είναι μεγάλο: προβολή, συνεργασία, προτυποποίηση, διαλειτουργικότητα, τεχνογνωσία, κ.λπ. Η πρόκληση είναι εδώ. Το ερώτημα είναι αν υπάρχει η βούληση για συμμετοχή σε ένα τέτοιο εγχείρημα.

Παράδειγμα επιτυχημένης σύστασης αποθετηρίου στο πλαίσιο του EuropeanaLocal: η περίπτωση της Αμερικανικής Γεωργικής Σχολής

Η Αμερικανική Γεωργική Σχολή (ΑΓΣ) είναι ένας κοινωφελής εκπαιδευτικός οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που ιδρύθηκε το 1904. Η βιβλιοθήκη της ΑΓΣ ξεκίνησε από τη προσωπική βιβλιοθήκη του Dr. House, ιδρυτή της Σχολής, και για πάνω από έναν αιώνα παραμένει η κύρια πηγή πληροφόρησης και ενημέρωσης στα εκπαιδευτικά προγράμματα της Σχολής. Ένα σημαντικό έργο επισκευής και ανακαίνισης του χώρου στον οποίο στεγαζόταν ολοκληρώθηκε το 2001 και η Βιβλιοθήκη ονομάστηκε Βιβλιοθήκη «Δημήτρης & Αλίκη Περρωτή». Τα Αρχεία και η Ιστορική Συλλογή της ΑΓΣ περιήλθαν υπό την εποπτεία της Βιβλιοθήκης Δημήτρης & Αλίκη Περρωτή το 2001. Τα Αρχεία της ΑΓΣ περιλαμβάνουν πολύτιμα τεκμήρια που αφορούν στην ίδρυση της Σχολής και την ιστορία της όπως επιστολές, αναφορές, φωτογραφικό υλικό και διάφορα αντικείμενα.

Το 2008 η ΑΓΣ ξεκίνησε τη συνεργασία στο πρόγραμμα EuropeanaLocal. Η εισαγωγή των συλλογών του Αρχείου στην Europeana έδωσε κίνητρο στη βιβλιοθήκη και συγκέντρωσε τις δραστηριότητες οργάνωσης μέρους των συλλογών της στην μετατροπή τους σε ψηφιακή μορφή.

Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό το εγχείρημα και παράλληλα με τις εργασίες διαχείρισης και οργάνωσης του υπάρχοντος αρχείου, πραγματοποιήθηκε παράλληλη επιλογή για διατήρηση και ψηφιοποίηση 1000 περίπου φωτογραφιών από 3 μεγάλες συλλογές για το πρόγραμμα EuropeanaLocal. Αυτές οι συλλογές είναι *Διάφορες φωτογραφίες της ΑΓΣ*, *Συλλογή Κάρτ Ποστάλ* καθώς και έγγραφα και αντικείμενα που ψηφιοποιήθηκαν από τη *Συλλογή Σχολή Θηλέων*.

Από τον Ιούνιο του 2009 στη βιβλιοθήκη της ΑΓΣ λειτουργεί αποθετήριο βασισμένο στο λογισμικό ανοικτού κώδικα DSpace (<http://ouranos.afs.edu.gr/dspace>). Η βιβλιοθήκη, χωρίς προηγούμενη εμπειρία στην ψηφιοποίηση υλικού και στην εγκατάσταση και λειτουργία αποθετηρίων, ακολούθησε με επιτυχία τα βήματα που πρότεινε το πρόγραμμα EuropeanaLocal, και με τη σωστή καθοδήγηση λειτουργεί σήμερα την πρώτη της ψηφιακή βιβλιοθήκη.

Η ΑΓΣ οργάνωσε με επιτυχία το αρχείο της, επέλεξε το υλικό που ήθελε να κάνει διαθέσιμο μέσω του προγράμματος, το ψηφιοποίησε ακολουθώντας τις οδηγίες καλής πρακτικής του προγράμματος και το τεκμηρίωσε με τη χρήση του Dublin Core. Εγκατέστησε το λογισμικό DSpace πάνω στο οποίο «κτίστηκαν» οι συλλογές της, ενσωμάτωσε το πρωτόκολλο OAI-PMH, εκπαίδευσε το προσωπικό της και τέλος, έκανε διαθέσιμο το αποθετήριο της στους χρήστες. Η παραπάνω πρακτική, μαζί με το στρατηγικό σχεδιασμό για τη μελλοντική ανάπτυξη των ψηφιακών συλλογών της ΑΓΣ είναι η συνταγή της επιτυχίας για κάθε μία βιβλιοθήκη που θέλει το περιεχόμενό της να αποκτήσει διαχρονική αξία.

Συμπεράσματα

Οι βιβλιοθήκες τέχνης βρίσκονται στο μεταίχμιο της μετάβασης από τη συμβατική στη ψηφιακή διάθεση των συλλογών τους. Οι ελληνικές βιβλιοθήκες τέχνης δεν πρέπει να χάσουν την ευκαιρία ανάδειξης των συλλογών μέσα από την Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη, τη Europeana. Τα προγράμματα που επικουρούν το έργο της, όπως το EuropeanaLocal, οι καλές πρακτικές και συμβουλές που προωθούν έχουν ξεκινήσει και δείχνουν το δρόμο στις βιβλιοθήκες τέχνης για τη δημιουργία κατανεμημένων αποθετηρίων ορθής πρακτικής. Η πρόκληση αυτή θέτει τα ακόλουθα ερωτήματα: Θέλουν οι ελληνικές βιβλιοθήκες τέχνης να συμμετέχουν στην προσπάθεια εκατοντάδων πολιτιστικών οργανισμών να διαθέσουν και να αναδείξουν το περιεχόμενό τους μέσα από μια κοινή πλατφόρμα, όπως η Europeana; Θέλουν να συμμετέχουν στο πολυπολιτισμικό αυτό σχήμα συμμετοχής φορέων, τεκμηρίων, ανθρώπων και γλωσσών; Τέλος, θέλουν οι ελληνικές βιβλιοθήκες τέχνης να συνεργαστούν, να αναπτύξουν αποθετήρια, να ψηφιοποιήσουν και να περιγράψουν το υλικό τους, αλλά και να προβάλλουν το περιεχόμενό τους σε νέους χρήστες πέρα από τους δικούς τους, δηλαδή να σχεδιάσουν το μέλλον τους με όρους μέλλοντος και όχι παρελθόντος;

Βιβλιογραφία

CENL (2008), *Conference of European National Librarians (CENL)*, <http://www.cenl.org> [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010].

Davies, R. (2008), “Tens of millions of cultural digital objects available through Europeana: how can they be used by schools”, *EMINENT Conference*, Rome, December 5, 2008.

European Commission (2008), *eContentplus*, http://ec.europa.eu/information_society/activities/econtentplus/index_en.htm [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010].

European Commission, *i2010: a European information society for growth and employment*, http://ec.europa.eu/information_society/europe/i2010/index_en.htm [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010].

European Commission, *i2010: Digital Libraries Initiative (DLI)*, http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/index_en.htm [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010].

Europeana (2008), *Europeana*, <http://www.europeana.eu> [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010].

EuropeanaLocal (2008), *EuropeanaLocal: connecting cultural heritage*, <http://www.edlocal.eu> [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010].

Lagoze, C., et al. (2008), *The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting*, <http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html> [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010].

Γαρουφάλλου, Ε. (2008), «Ψηφιοποίηση πολιτιστικού περιεχομένου: παρουσίαση των δράσεων του Δικτύου EDL, του προγράμματος EuropeanaLocal και της Europeana (Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη)», *1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Δημοτικών Βιβλιοθηκών «Η δυναμική και οι προοπτικές των Δημοτικών Βιβλιοθηκών στην Ελλάδα»*, 4-5 Δεκεμβρίου 2008, Βιβλιοθήκη Δήμου Ηρακλείου Αττικής (υπό έκδοση).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας (2009), *Europeana Local – Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας*, <http://www.libver.gr/edlocal/> [Ημερομηνία πρόσβασης: 10-01-2010]